

landsk” en „flamsk” gesproken. De redactie van het radionieuws steunt deze opsplitsing. In een verantwoording schrijft zij: „We gebruiken de taalaanduidingen ‘flamsk’ en ‘hollandsk’, zelfs al weten we dat het omstreden is. Dat doen we omdat ze een deel van het gewone Deense taalgebruik zijn.” De logica van de Deense omroep – die een *public service*-verplichting heeft – is dat de Denen het anders niet zouden begrijpen. Dus handhaaft men een fout die iedereen begrijpt.

De Nederlandse ambassadeur in Kopenhagen, Hans Förster, is niet bij de pakken blijven zitten. Naar aanleiding van de uitgave van het woordenboek heeft hij op 9 juni 2004 via het protocol bij het Deense ministerie van Buitenlandse Zaken aangedrongen op het gebruik van de „juiste” termen „Nederlandene” en „nederlandsk” in het Deens. De oproep werd door het ministerie meteen verspreid naar alle medewerkers. In principe geldt de oproep wel niet voor de taalaanduiding. De Nederlandse en Vlaamse overheid hebben hun taalpolitieke bevoegdheid immers overgedragen aan de Nederlandse Taalunie in Den Haag. In principe is het dus de Nederlandse Taalunie die, gewapend met deze bevoegdheid, een soortgelijke stap zou moeten ondernemen zoals de Nederlandse ambassadeur. Maar heeft de Taalunie daarvoor het politieke doorzettingsvermogen?

Dat het noodzakelijk is, zal in elk geval de quizkandidaat beamen die tijdens het programma „Jeopardy” op de Deense zender TV2 moest antwoorden op de vraag: „In welke taal is de volgende kerstgroet geschreven?” De camera toonde de zin „Prettige kerstdagen en gelukkig nieuwjaar!” Volgens de deelnemer was de taal „flamsk”. Dat was fout. Het had „hollandsk” moeten zijn. Q.E.D.

Dirk Evers

Prisma groot woordenboek Nederlands-Deens, Het Spectrum, Utrecht, 2004, 1.135 p.
Prisma groot woordenboek Deens-Nederlands, Het Spectrum, Utrecht, 2004, 877 p.

Een Vlaamse stem in Noord-Amerika. 90 jaar „Gazette van Detroit”

„Binnen een paar weken zal onze Gazet van den helft vermeederen, om later nog grooter te worden. Zij zal niet alleenlijk nieuws bevatten van Detroit en omstreken, maar ook van gansch België, en de sport liefhebbers zullen

ook niet vergeten worden, in een woord zij zal iedereen zoeken te bevredigen.” Met deze belofte richtte de *Gazette van Detroit* zich op 13 augustus 1914 voor het eerst tot zijn lezers, de Vlaamse immigranten in de Verenigde Staten en Canada. Ondanks een bewogen geschiedenis hield het weekblad woord. In 2004 viert „The only Belgian newspaper in America” zijn negentigste verjaardag.

Stichter-hoofdredacteur van de *Gazette* is Camille Cools. In 1889 was hij als vijftienjarige met zijn gezinsleden verhuisd van de West-Vlaamse gemeente Moorslede naar Detroit. Op zoek naar een beter leven, net als de 150.000 andere Belgen die tussen 1850 en 1930 emigreerden naar Noord-Amerika. Ze waren België ontvlucht. Het land werd vanaf het midden van de negentiende eeuw geteisterd door hongersnood, mislukte aardappel- en graan oogsten, epidemieën, een ineengestorte vlasnijverheid en een hoge werkloosheid. Ongeveer de helft van alle emigranten waren arme boeren uit het landelijke West- en Oost-Vlaanderen. Amerika en Canada juichten hun komst toe, want ze smeekten toen om arbeidskrachten.

Heel wat West-Vlamingen trekken eind negentiende, begin twintigste eeuw naar de Canadese landbouwprovincie Ontario om er eerst in de bietenteelt, later in de tabaksteelt te werken. Tienduizenden andere provinciegenoten belanden in de Amerikaanse staat Michigan. De meesten gaan er aan de slag in de bloeiende auto-industrie van Detroit. Dat er zoveel West-Vlamingen neerstrijken, heeft veel te maken met de Belgische missionarissen die gelovigen ronselen in de zeer katholieke Vlaamse provincie.

De Vlaamse inwijkelingen zoeken elkaar op in eigen cafés en verenigingen die Bruegelfeesten of Belgische kermissen houden. Honger naar informatie over hun moederland doet in het stadje Depere in de staat Wisconsin twee Vlaamse weekbladen ontstaan: de *DePere Standaard* (1878) en *De Volksstem* (1890). Camille Cools werkt vanaf 1898 mee aan *De Volksstem*. Wanneer in 1907 in de staat Illinois een Oost-Vlaming de *Gazette van Moline* opstart, wordt Cools correspondent voor Detroit en omgeving. Hij blijft ervoor werken tot begin 1912. In datzelfde jaar verkoopt Cools zijn meubelzaak en opent hij een drukkerij: Cools-Vinckier Printing Co. Twee jaar later acht hij de tijd rijp

om zelf met een weekblad te beginnen. Gedreven door een onverwoestbaar geloof in de sociale en culturele ontvoogding van zijn volksgenoten, vindt Cools dat de Vlamingen in Detroit recht hebben op een eigen publicatie. Zo verschijnt op 13 augustus 1914 de eerste *Gazette van Detroit*.

Dat bleek een goed moment want de Duitse troepen zijn negen dagen eerder België binnengevallen en in Amerika en Canada kijken de Vlaamse immigranten reikhalzend uit naar nieuws van het vroegere thuisfront. De *Gazette* beantwoordt aan die behoefte en krijgt zo meteen een aanzienlijk aantal lezers. Naast oorlogsnieuws, zijn er ook sportberichten te lezen van Belgische atleten, weetjes over de activiteiten van de Vlaamse verenigingen in Noord-Amerika en de Belgische kerk in Detroit, en een Vlaamse feuilletonreeks. Door de sterke West-Vlaamse aanwezigheid in Michigan en Ontario draagt het blad al van bij het begin heel nadrukkelijk een West-Vlaams stempel.

Camille Cools schrijft als hoofdredacteur in het begin bijna alle artikelen zelf, maar doet al in het eerste nummer een oproep aan alle Belgen van Detroit en omstreken om nieuws te bezorgen. De krant houdt er al vlug een twintigtal correspondenten op na in Vlaanderen, Amerika en Canada. Cools wil de Vlaamse inwijkelingen via zijn *Gazette* de kans geven hun band met het moederland en met de Nederlandse taal en cultuur te behouden. Bovendien blijkt het blad een ideaal instrument om de contacten tussen de Vlaamse inwijkelingen onderling te verstevigen. Bij dit alles is volgens stichter Cools het ultieme doel van de *Gazette* „de verdediging van het volk, de Belgische arbeider tegen het kapitaal.” Daarom voorziet hij het blad van de ondertitel: *Het Licht voor het Volk*.

Na de dood van Cools op 29 september 1916 blijft de populariteit van de *Gazette* groeien, met als hoogtepunt 8.000 abonnees in de jaren '30 en '40. In 1940 slorpt de *Gazette van Detroit* zelfs de *Gazette van Moline* op en krijgt het weekblad als nieuwe ondertitel *The Only Belgian Newspaper In America*. Na de Tweede Wereldoorlog breekt een donkere periode aan.

Het blad is nooit winstgevend, zodat het vaak meer overeind blijft door het idealisme van de uitgevers en redacteuren dan door de inkomsten uit advertenties. Zo kampt de *Gazette* in de jaren zeventig met financiële problemen en dalende lezersaantallen. De abonnees slinken van 4.000 in 1967 tot 2.000 in 1979. Almaar minder nakomelingen van Vlaamse inwijkelingen kennen Nederlands en kunnen dus de *Gazette* lezen, en als het blad al gelezen wordt, dan gebeurt het dat één exemplaar door heel het dorp wordt gelezen. Na het overlijden van de uitgevers – zonder geïnteresseerde opvolgers – hangt het voortbestaan van de *Gazette* voor het eerst aan een zijden draadje. De hoofdredactrice gaat met pensioen, zodat op 2 augustus 1974 het laatste nummer verschijnt.

Voorlopig toch, want er komt redding van de uitgeweken West-Vlaamse industrieel René de Serrano. Hij stelt voor om alle aandelen van de *Gazette van Detroit* aan een vzw te schenken en met enkele prominente Vlaamse Amerikanen een beginkapitaal samen te brengen. Met dat geld wordt de *Gazette* weer opgestart en rolt het weekblad na enkele maanden onderbreking op 18 oktober 1974 opnieuw van de persen. Met een kersverse hoofdredacteur én een opvallende koerswijziging. Voortaan staan er in de *Gazette* naast Nederlandse ook Engelse artikelen. Zo hopen de uitgevers ook een flink aantal van de ongeveer 750.000 nakomelingen van uitgeweken Vlamingen die geen Nederlands meer kennen als lezer te lokken. Om gezond te worden vraagt de *Gazette* ook hulp uit het verre Vlaanderen, in de vorm van subsidies van één of ander ministerie. Maar die komen er niet. In 1979 krijgt de *Gazette* onverwachts financiële steun én een

mentale opsteker van het Algemeen Nederlands Verbond. Dat kent het weekblad de Visser Neerlandiaprijs toe ter waarde van 5.000 dollar. De jury looft de medewerkers van de *Gazette* om hun idealisme, trouw en ijver waarmee ze met het weekblad de Vlamingen binden.

Bij de vijfenzeventigste verjaardag van de *Gazette* in 1989 wordt de feestvreugde wat getemperd door het nieuws dat het blad het opnieuw financieel heel moeilijk heeft en de oplage intussen is geslonken tot 1.200 abonnees, waarvan honderd in Vlaanderen. De *Gazette* probeert het hoofd boven water te houden door het aantal bladzijden terug te schroeven en voortaan maar tweewekelijks te verschijnen. Ook benefietacties in Vlaanderen brengen geld in het laatje.

Vandaag heeft de *Gazette van Detroit* nog altijd dezelfde oubollige look als van bij zijn ontstaan in 1914. Ook inhoudelijk is er aan de mix van vaak persoonlijk getinte faits divers en nieuwsberichtjes uit Vlaanderen en Noord-

Amerika niet veel veranderd. De *Gazette* wordt momenteel gerund door drie weduwen, allemaal zeventigplussers, vanuit de kelders van het Father Taillieu Home, een bejaardentehuis voor Amerikanen van Belgische komaf. Ze krijgen daarbij de hulp van twee correspondenten in West- en Oost-Vlaanderen. De oplage mag dan klein zijn, toch blijft de *Gazette van Detroit* een bindmiddel tussen de Vlaamse gemeenschappen in Amerika en Canada en het moederland. Of het weekblad ooit zijn honderdste verjaardag zal vieren, valt te betwijfelen. De *Gazette van Detroit* zal waarschijnlijk verdwijnen met de generatie die nu nog Nederlands spreekt in Noord-Amerika. Toch is er hoop. De jongste jaren komt er een nieuwe emigratiegolf van Vlamingen naar Canada op gang. Misschien houden zij wel dit unieke stukje erfgoed in stand voor wie straks nog zal emigreren naar het „Beloofde Land”.

Tom Christiaens

Met dank aan Ludwig Vandenbussche, West-Vlaams correspondent van de *Gazette van Detroit*.